

נר לשולחן שבת

פרשת ויקהל

גליון מס' 317

ר' חיים יוסף
ב"ר אליהו ישראל ז"ל

"שבת שבתון לה' - קחו מאתכם תרומה"

הסוד שחכמי ישראל לא רצו לגלותו! (שבת קנ"ג)

הגמרא מספרת - איסור גירוא היה אומר 'כשהייתי גוי היינו רגילים לומר - 'היהודים אינם שומרים שבת באמת, שהרי אם הם היו שומרים על דיני שבת היו צריכים להמצא כל שבת המוני ארנקים מושלכים בשווקים... ולא ידענו את דינו של רבי יצחק, שהמוצא כיס בשבת, מוליכו פחות פחות מארבע אמות'.

(ע"ז ע. ועיי"ש מוצא או מוציא - מוח' ראשוניים)

בעלון פרשת משפטים סיפרנו את שארע עם שעון הזהב וקופת העיר. אודות אותה אשה, נכדתו של אחד מגדולי הדור, שבשבת, בדרכה לביקור בבית החולים "מעייני הישועה" גילתה שהיא עונדת שעון והניחה אותו בתחנה ממעל, ובעלה בא והכניס את השעון לתיבה הקטנה של קופת העיר. הדיים רבים היו לסיפור ודנו עליו, הן באו"ח, הן בחו"מ והן בחלק החמישי...

לפיכך נעיר הערה חשובה: זו אינה עצה למי שמוצא בשבת כסף בבגדיו בעת היותו ברחוב, שהרי כסף הוא מוקצה...

להלכה המוצא כסף בכיסו בעת היותו הולך בדרך, אם העיר מתוקנת בעירוב כדין ואין איסור הוצאה רק איסור מוקצה, ילך למקום המשתמר ושם יעדרנו מכיסו.

אך אם מצא במקום שהעירוב אינו כדין, הדבר תלוי בפרטים רבים... ואם כבר עשה הנחה ברשות הרבים יעור את הכסף וישב וישמרנו. אך אם הדבר אינו אפשרי, יעשה כפי שהותר לענין מי 'שהחשיך לו בדרך' ע"פ הסדר הבא: ימסור לנכרי, יתן לקטן, יוליך פחות מד' אמות, ירוץ. (או"ח רס"ו י"ב, "אורחות שבת" פ"ט, פ"ב)

ולי נראה כי יתכן שטעותם נבעה מדרשן קראי שעבר בעבר בקהילתם. הם שחשבוהו לרב כיבדוהו לדרוש. ובדרשתו פסק כי נתינת צדקה מותרת בשבת וחג, שהרי הקראים בשלב מסויים בתהפוכות "תורתם" וצביעותם כדי להראות כדואגים לעניים התיירו נתינת צדקה בשבת... וסמך את דבריו על הפסוק "ועשית חג שבועות - מסת נדבת ידך אשר תתן"...

ובני אותה קהילה בכסילותם הבינו, שכוונת אותו דרשן היתה, שבחג השבועות יש לתת נדבה...

(נר לשולחן שבת, "יש"כ להרה"ג נמ"ק)

לא תבערו אש בכל משבתים ביום השבת" (פ"ה א)

סיפרו על המלבי"ם שפעם אחת ישב בפתח ביתו ביום השבת. ויעבור שם יהודי כופר זקן ומקטרת עשן בידו, ויגש אל הרב המלבי"ם וישתחוהו ויאמר לו: "שבת שלום, אדוני..."

ויאמר לו המלבי"ם בלשון צחות: "עתה ידעתי הטעם שהארכת ימים עד עכשיו..." תמה הזקן: "למה?"

השיבו הרב: "הפסוק אומר 'שונא מתנות יחיה', ונאמר בגמרא 'מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה!'..." (ברוך אברהם" מליצות)

"ויקהל משה - עשה להם קהילות..."

קהילת ניקלשבורג: הממונים חייבים להשגיח שיהיה רחוב בני עמנו קדוש, שיהיה נקי מכל מיני טינופות, וכל בעל בית מחוייב בכל ערב שבת קודם חצות היום לנקות את ביתו ולאסוף את האשפה לאמצע הרחוב. והקהל ימנה 'מנקה הרחובות' אשר בכל יום השישי יסובב בעיר מקצה לקצה, וכל האשפות המונחים יוליך משם. ועל זה ישגיחו הממונים, והרשות בידם לקנוס את בעלי הבתים. (התקנות בישראל" ח"ד)

"...ודרוש לפניהם בהלכות שבת"

קהילת מטרוסדורף: בני הקהילה הביאו את סירי תבשילי השבת לאופה כדי להטמינם בתנורו, ותפקיד הרב היה לבדוק טרם סגרו את התנור אם נתבשלו כל צרכם. (מנהגי הקהילות" שבת ח')

שבת ויקהל - את העליות לתורה היו מוכרים חוץ משבת ויקהל פקודי, שהיתה מוקדשת לת"ת, והיו מרבים בה בהוספות. (שם ל"ו)

שבת אחר הצהריים התכנסו ילדי הקהילה לבית הכנסת, ונבחנו על ידי ראש הקהל והגבאים על הלימוד השבועי. (שם נ"ט)

קודם תפילת מנחה היו לומדים מדרש, ואחר הלימוד היה תלמיד חכם מבני הקהילה דורש לפני העם. (שם נ"ז)

סיפר הגאון רבי אשר ליכטשטיין ראש ישיבת קמניץ שבירושלים: בהיותו בחור נזדמן לעירו דרשן אחד שהיה שייך לכת המשכילים. בימים ההם אף הם היו לבושים במלבוש רבני ועטורי זקן נאה, וגם דרשתם היתה בנויה על דברי חז"ל, חיצונית לא היה ניכר הבדל אך בתוכן הדברים...

מעשה בני קהילה אחת בכורדיסטן, שפרנסי העדה זקניה היו יושבים בחג השבועות בפתח אולם הכניסה לבית הכנסת ומפה גדולה פרושה לפניהם עליה היו זורקים בני קהילתם כסף להחזקת בית הכנסת...

במשך שנים, שלוחים ורבנים שהזדמנו לעיר הזו ניסו להסביר לבני הקהילה את איזולתם, אך כל הנסיונות שנעשו לבטל מנהג זה של אסיפת כסף בעיצומו של חג לא צלחו, עד שהם עלו לארץ ישראל ולמדו שהדבר אסור... (משא גיא חזיון')

מהיכן טעו?

אולי מהלכה זו של המוצא ארנקי בשבת... כפי שנאמר: 'בני בבל טוענים כספים בשבת בכל מקום, בני ארץ ישראל אומרים, אפילו ליגע בהם אסור'. (ש"ש גיטין פ"ט) הלהלכה נפסק שאסור ליטול מציאה. (או"ח רס"ו י"ג) אך ידועה שיטת הרמב"ם שהמוצא כיס מעות בשבת, מוליך אותו פחות מארבע אמות. (הל' שבת ו' כ"ב, כ' ז' ועיי"ש) **ואולי** אותם בני הקהילה שלא היה להם מורה צדק תלמיד חכם פירשו את ההלכה ש'בני בבל טוענים כספים בשבת' כפשוטה, שבני בבל לא אסרו טלטול כסף בשבת... (התקנות בישראל" ח"ד)

הדרשן היה אמור לשאת את דרשתו בשבת בעת המנחה. רבי אשר שחשש כי בני העיר בתומם יפנימו את תוכן הדרשה ולא יבחינו בארס הטמון בה. אזר אומץ, וכשהתמלא בית המדרש נעמד בפתח וזעק לעבר הדרשן: 'היאך לא תיבוש לשאת דרשה בפני קהילתנו החשובה בעוד מכנסין קרועים ומלוכלכים...'
הדרשן לא שת ליבו לדברים, ורבי אשר שנה בזעקתו: "איך אתה לא מתבייש..."

רחש החל בבית המדרש, בהיות כן עלו ראשי הקהל אל ארון הקודש, הרימו את הפראק של הרב הדרשן ומיששו בבגדיו לעיני כל, ובסוף הכריזו כי שקר הדבר, הדרשן לבוש כראוי!
אך לא כל הקהל האמין לדבריהם, ורבים עלו לבדוק במו עיניהם אם בגדי הדרשן אכן כראוי לכבודם...

אדהכי והכי בית המדרש געש ורעש, קריאות מכל עבר... עלו וירדו, הפשילו ובדקו... כמובן שרבי אשר כבר לא היה במקום ונתן לענינים להתנהל בעצמם...

כשהתאושש הדרשן אחר שנפסק דינו לזכות כבר הדיבור נאלם מפיו. כך הציל רבי אשר את בני עירו במסירות נפשו וחוכמתו. (נר לשולחן שבת" את המעשה סיפר רבי אשר זצ"ל בשיעורו בחומש - יש"כ להרה"ג מ"ו)

"ויעש את הפרוכת תכלת וארגמן" (פ"ו ל"ה)

בימי המלחמה, כשהשלטונות חייבו האפלה מוחלטת בירושלים. נשאל הגאון רבי צבי פסח פרנק האם מותר לקחת פרוכות בלויות של ארונות קודש, ולהתקין מהם וילונות לחלונות בתי הכנסת, שכך יוכלו ללמוד בלילות.

ופסק רבי צבי פסח להיתר. וסברתו, אמנם הדין הוא שלפרוכת יש קדושת בית הכנסת, אך כיון שהשימוש הוא בבית הכנסת עצמו בזה שתולה אותם בחלון אין זו הורדה מקדושתם.

אך כל זה בתנאי שיתלו את הפרוכות על ווי החלונות, ויהיה קל להורידם, ולא יחברום, שכך אינם מתבטלים לחלון, וזה לא נקרא שמשתמש בפרוכת, כי תליה בעלמא אינה נקראת שימוש בגוף החפץ, ומה לי אם הם מונחים בארגז או תלוים.

(ש"ת "הר צבי" או"ח פ"ב)

מתי מותר לתלות פרוכת לנוי?

נהגו לפרוס פרוכת לחופת חתן וכלה - שלב בית דין מתנה עליהן. (מנ"א קנ"ד י"ג ומשנ"ב) הספרדים בירושלים, בחג הסוכות לוקחין פרוכות מבתי הכנסת ותולין בסוכתם של חכמי ורבני ירושלים וכן בסוכות פרנסי העיר, אך לא בסוכות של אנשים פרטיים.

והסתפקו חכמי ירושלים, היתכן?! והעלו שאין בזה חשש, דכל דמקדיש על דעת חבר עיר מקדיש, ולב בית דין מתנה עליהם. והסכים לזה הרב הגדול ה"ישא ברכה". ("שדי חמד" מערכת בהנ"ס ל"ט)

פרוכת אין לה אלא קדושת בית הכנסת, שהרי היא תלויה לפני ארון הקודש ואינה מכסה את ספרי התורה. (משנ"ב קנ"ד י"א)

מה שנוהגים באיזה קהילות כשמברכים חולה, גובים מעות מכל אחד. ומניחים הכלי עם המעות בתוך ארון הקודש, לא יפה הם עושים... שהרי אסור לשים בתוך ארון הקודש דבר של חול. על כן יש למנוע המנהג!
(משנ"ב של"ד נ"ב)

מנהג רבים מישראל לזרוק את ההושענות מעל ארון הקודש. בפשוטו מנהג זה מקורו מהסיבה שלא רצו לפסוע על הערבות ולנהוג בהם בזיון.

הגאון רבי משה שטרנבוך נתן בו עוד טעם: כיון שבבית המקדש היו זוקפים את הערבות על גבי המזבח, וארון קודש בזמן הזה כמזבח. ולכן אין בזה בזיון לארון הקודש, כי זה רמז וזכרון לבית המקדש.
(מועדים ומננים" ח"ב קל"א ועיי"ש)

משנכנס אדר - מגדיל של פעם...

בהושענא רבא לאחר סיום חביטת הערבה נטל אחד המתפללים את ההושענות לזרוק אותם על ארון הקודש כמנהג.

רדף אחריו אחד המתפללים וקרא בכעס: 'ר' מוישה, נשארו לך כמה עלים על הערבה...'
(נר לשולחן שבת" מהרה"ג י"א)

למעשה ההושענות אחר קיום מצוותן פקעה קדושתן ומותרים בשימוש חול, אך אסור לבזותן.
(תרס"ד ח"ט)

ספר תורה שבלה או נפסל, נותנים אותו בכלי חרס וקוברים אותו אצל תלמיד חכם, וזו היא גזירתו. (ש"ע או"ח קנ"ד, יו"ד רפ"ב י"ב)

דנו הפוסקים אם עדיף להניח ס"ת שבלה במקום מכובד, בבית הכנסת, או שיש לגונזו. (ס"ח תתקל"ד, ערוה"ש, פמ"ג, אג"מ או"ח ד', צ"ץ אליעזר ט"ו)

"הנודע ביהודה" כתב שאין איסור מצד קדושת הארון להניח ספר תורה שנפסל בארון הקודש, גם כשאינו ראוי עוד לתיקון, שהרי הוא בקדושתו, אלא שאסור להניחו שם, מחשש מכשול, שמא יקראו בו. (מהדו"ק או"ח ט' וכן העיר מרן הגרש"ז ב"הליכות שלמה" י"ב נ"ה)

העולה מדבריו שאם עושים סימן ניכר מבחוץ, כגון שחוגרים חגורתו מעל המעיל מותר להניחו בארון קודש.

וכדברי הנוב"י כתב בשו"ת "תשובה מאהבה": "לא ראיתי נוהגים לקבור ספר תורה שבלה, אלא יש ארון קודש מיוחד לזה בחדרים הסמוכים לבית הכנסת, ושם גזיתם". (ח"ב קנ"ד)

אמנם בשו"ת "בנין ציון" תמה על ה"נודע ביהודה" וסיים: ולכן מה שנוהגים בהרבה קהילות שמניחים אותם בארון הקודש, במקום מיוחד, ומוציאים אותם בשמחת תורה, להרבות ההקפות, יש להם לסמוך על הספר חסידיים שהתיר. (צ"ז ועיי"ש)

ס"ת שאם יתקן במקום זה יפסל במקום אחר. וכן, אם יקר לתקנו יותר מלקנות חדש, רשאים לגונזו. ("צ"ץ אליעזר" ט"ו ח', "גנוזי הקודש" ה')

הלכה ידועה היא ש"מעלים בקודש ואין מורידים" - דבר שהשתמשו בו לקדושה חמורה אסור להשתמש בו לקדושה קלה. וכפי שנפסק בשו"ע שאין עושין מארון קודש ישן כסא לספר תורה, אבל מותר לעשותו ארון קטן. (מגילה כו: או"ח קנ"ד ו' ועיי"ש)

בט"ז חידש שהלכה זו אמורה דווקא באופן שעדיין יכולים להשתמש בחפץ ההוא לקדושה החמורה, אבל אם האפשרויות העומדות לפנינו הן לגנוז או להורידו בקדושה, עדיף להורידו מקדושתו קצת, ולא לבטלו לגמרי מהקדושה על ידי גזירתו.

והוכיח דבריו מדברי הגמרא (מגילה כו:), שמתפחות ספרי תורה שבלו, עושין אותן תכריכין למת מצוה, וזו היא גזירתן. (שם ס"ק ז')

"בכור שור" הקשה קושיה עצומה על ה"ט"ז מדברי הגמ' בע"ז שבית חשמונאי גזזו את אבני המזבח ששיקצו היוונים, שהרי לא יעזור אם ישברו אותם ויסתתום מחדש, שהרי אסור להניף ברזל על אבני המזבח. ולכאורה, אם נסכים עם חידושו של ה"ט"ז למה גזזום היו משתמשים בהם לכותלי העזרה, שבהם הלכה מותרת לסתת בכלי ברזל?

האדמו"ר מו"ז'ניץ אמר ליישב דהגמ' בע"ז היא לשיטת רבי יהודה (סוטה מ"ח), הסובר שאסור להשתמש בברזל גם בעזרה, ממילא לא היה אפשר לבנות בהם בעזרה, והדברים מוכרחים.

ועוד נראה לומר, שבני חשמונאי הסתפקו אם השתמשו באבנים הללו לע"ז, שיתכן שלא השתמשו בהם ואז הם עומדים עדיין בקדושתן, וממילא נדחית קושיית הבכור שור, שהרי דברי ה"ט"ז הם דווקא באופן שאין שימוש אחר לאבנים הללו, אבל כאן יש צד שהאבנים ראויים לשימוש חמור, ובכה"ג אין היתר להורידם בקדושה. ("פעמי עקב" שבט תשס"ט - מתוך שיעור והבאנו רק חצי שיעור)

מעשה ביהודי בעיר לבוב, שהיה לו מנין בביתו והתבטל המנין, ולקחו את ספר התורה. לימים התיישן ארון הקודש והתקלקל, עד שאין זה מכובד להניח בו ספרי תורה. שאל האיש האם יכול להניח בארון ספרים, או שמא מחוייב לגונזו, או להניחו ריק?

השיבו המהרש"ם ע"פ ה"ט"ז דלעיל, שחידש, שהיכן שאינו ראוי לקדושתו אפשר להורידו לקדושה קלה, ובשו"ת תועפות ראם כתב דהסומך על ה"ט"ז לא הפסיד, לכן כאן שהיה זה הקדש יחיד אפשר להקל ולהניח בו ספרי קודש. (שו"ת מהרש"ם ח"ד נ"ז)

מעיל ס"ת שבלה, הגם שמותר לעשות ממנו תכריכים למת מצוה, מ"מ אסור לתת אותו לעניים. (כה"ח קמ"ז ל"ד) אסור לעשות ממנו תיק לתפילין. (א"א קנ"ד ב')

רבינו ה"אבני נזר" כשהיה כבן ארבע ראה צנצנת ריבה על הארון. לקח כסא הניחו על השולחן, טיפס וטיפס עד שהגיע לריבה והחל לאכול ממנה, מה שקורין 'נאשען' - שנש ממנה...

פתאום נכנס אביו וצעק עליו: 'בני, מה אתה עושה שם למעלה?!' ענה הילד: "אני עושה מה שעשה התרגום בפרשת ויקהל...". אונקלוס מתרגם "ויקהל משה - ואכנש משה" ("אביר הרועים")